

VÝUKA URBANISMU NA FAKULTĚ ARCHITEKTURY VUT V BRNĚ

Karel Havlíš

Článek se věnuje genezi výuky urbanismu na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně (FA VUT) od roku 2000 do současnosti. V roce 2016 byl ustaven Ústav urbanismu, který výrazně zkvalitnil výuku urbanismu u všech studijních programů. Podrobněji se článek věnuje profilaci výuky urbanismu v jednotlivých studijních programech.

Výuka urbanismu na Fakultě architektury VUT v letech 2000–2023

Genezi výuky urbanismu (zejména urbanistického navrhování – urban design) lze sledovat na proměnách organizačních struktur a změn názvů pracovišť. Zaměření na aktuální témata a smysl výuky se v zásadě příliš neměnil od ustanovení samostatného ateliéru urbanismu v roce 2000 do roku 2016, kdy došlo ke sjednocení výuky na jednom ústavu.

Posláním nově koncipovaného pracoviště Ústavu urbanismu v roce 2016 bylo konsolidovat a zkvalitnit výuku předmětů urbanismu na Fakultě architektury brněnského Vysokého učení technického s respektováním reálných možností personálního potenciálu fakulty a kontinuity studijních programů v intencích stávající akreditace fakulty na všech úrovních studia.

Dualita dosud praktikovaného systému oddělené výuky teoretických předmětů urbanismu a praktických předmětů navrhování na dvou ústavech (Ústav teorie a Ústav navrhování 5) se ukázala jako neefektivní a nepružná.

Urbanismus jako komplexní disciplína musí reagovat na urychlený rozvoj světa permanentní inovací teoretických předmětů a společensky angažovanými tématy v aplikovaných předmětech, zejména tématy ateliérových zadání a v zaměření témat disertačních doktorského studia. V té době nastoupený trend inovací předmětů urbanismu na všech úrovních studia byl správný. Ambicí nového ústavu byl koordinovaný a integrovaný systém inovací udržet.

Program Ústavu urbanismu navázal na úspěšné aktivity projektů a grantů obou pracovišť (zejména předcházející tříletý projekt „Inovace výuky k udržitel-

nosti“ podle MŠMT). Zkušenosti jednotlivých akademických pracovníků na dříve oddělených pracovištích umožnily efektivnější a koordinovanější přípravu a získávání výzkumných projektů a zejména projektů Evropské unie se zahraničními partnery.

Aktuální koncepce Ústavu urbanismu je postavena na reálných možnostech s nezbytným personálním obsazením akademickými pracovníky a doktorandy ústavu, kteří se angažují ve výuce urbanistických předmětů, v inovovaných kurzech, podílejí se na výzkumných projektech a projektech ve spolupráci se zahraničními partnery. Všichni akademičtí pracovníci Ústavu urbanismu se účastní pedagogického procesu na fakultě, mohou být vedoucí ateliérových prací v rámci celé fakulty i na jiných ústavech, mohou být školiteli v doktorském studijním programu a rovněž se mohou aktivně podílet na grantech a projektech.

Profil současné výuky urbanismu

Výuka urbanismu je programově koncipována v rámci aktuální akreditace studia na Fakultě architektury, obor Architektura a urbanismus. Strukturou a obsahem studijních programů na úrovních bakalářského, magisterského a doktorského studia je výuka zaměřena nejen na přípravu tvůrčího architekta a urbanisty, ale také pro uplatnění absolventů v jiných pozicích a rolích ve společnosti a na trhu práce. Základním obsahem studia zůstávají teoretické znalosti plánování rozvoje města a jeho okolí, znalost soudobého urbanismu a aktuálních tendencí udržitelného rozvoje měst a regionů. Jejich aplikace je přiměřeně zařazena do jednotlivých úrovní studia ve studijních programech teoretických i praktických předmětů urbanismu.

Bakalářský studijní program

Předměty urbanismu současného studijního programu jsou sestaveny logicky přiměřeným způsobem, který umožňuje strukturu semestrů a jednotlivých ročníků. Pro zvládnutí náročné koordinované výuky urbanismu musí být využita synergie aktivit vyučujících a početnější uplatnění zkušených doktorandů. U teoretických předmětů jsou úspěšně kombinovány mentorské metody lektorů s aktivitou studentů v průběhu celého semestru vloženými semináři podmiňující čtení literatury, kritické myšlení a kulturu ústního projevu (už od prvního ročníku). Praktické znalosti urbanistického navrhování (urban design) jsou aplikovány ve cvičeních navazujících na teoretické předměty, zejména jsou uplatněny ve výuce ateliérového předmětu AT3. Ateliér AT3 má specifické postavení mezi základními ateliéry bakalářského studia. Všichni studenti musí absolvovat urbanistický ateliér AT3, který je úzce provázán s povinnými urbanistickými předměty (Stavba měst, Urbanistická kompozice, Sídla a osídlení). V těchto předmětech studenti využívají svoji ateliérovou práci pro rozbor typologických,

Green Clusters (Francizka Schenk, FA VUT Brno)

kompozičních a územně plánovacích aspektů. Ateliérový předmět AT3 mohou vést také pedagogové z jiných ústavů. Podmínkou ale je, aby požadované tematické a metodické zaměření ateliéru bylo skutečným urbanistickým zadáním. Ústav urbanismu je garantem ateliérového předmětu AT3, nejen programu a obsahu zadání, ale také monitoringu výsledků.

Magisterský studijní program

Výuka urbanismu v magisterském programu podle aktuální akreditace (2019) je rozptýlena do volitelných předmětů a seminářů spojených s programovým zaměřením jednotlivých ústavů. Jediný „celoplošný“ povinný urbanistický předmět garantovaný Ústavem urbanismu se jmenuje Teorie urbanismu (dříve Soudobé teorie urbanismu). Studenti si předmět zapisují v angličtině pod názvem Theory of Urban Design (registraci do české varianty předmětu Teorie urbanismu si musí zvolit začátkem semestru). Ve výuce předmětu Theory of Urban Design se výrazně uplatňují kolegové z TU Wien, Institut für Raumplanung – assoc. prof. Thomas Dillinger (současný prezident organizace AESOP) a Dipl.- Ing. Nina Svanda.

Předmět **Teorie urbanismu** je zařazen do prvního semestru magisterského studijního programu a je tak prakticky jedinou platformou teoretické přípravy urbanismu na závěrečnou státní zkoušku všech absolventů na Fakultě architektury VUT. (Možná úprava tohoto neefektivního stavu byla projednávána radou studijního programu i pro novou akreditaci 2019 – bez úspěchu!). Nová akreditace se nepovedla, stávající stav struktury magisterského studijního programu je profilován v neprospěch urbanismu (viz redakční poznámka autora).¹⁾

Doktorský studijní program

Výuka urbanistických předmětů spojených se studiem doktorských studijních programů je v zásadě konsolidována. Struktura předmětů je dostatečně pružná a umožňuje aktuálně reagovat na nové trendy v urbanismu a příbuzných oborech. Personální garance jednotlivých předmětů je aktualizována, možnosti změn garantů závisí na personálních obměnách pedagogů a možnostech fakulty. Personální možnosti (obměny) interních nebo externích garantů i školitelů jsou podmíněny projednáním oborovou radou a následně vědeckou radou Fakulty architektury VUT.

1) Studijní program magisterského studijního programu předcházející akreditace (platná do roku 2019) umožňoval studentům povinně volitelné předměty urbanismu volit s registrací do modulu při postupu z bakalářského do magisterského studia: permanentně aktualizované předměty tří **modulových seminářů** (semestr = seminář). **Moderní vývoj urbanismu I, II a Urbánní strategie** byly prakticky spojeny s volbou a registrací studenta do modulových ateliérů. Struktura programu Ústavu urbanismu (modulu M5) umožňovala více studentům magisterského stupně věnovat se urbanistické problematice. Skladba předmětů **Ústavu urbanismu = Modul M5** nabízela participaci na urbanistických tématech a předmětech s nimi propojenými nejen studentům, ale také vedoucím jednotlivých ateliérů na jiných ústavech.

Regionální a prostorové plánování je v rámci studia urbanismu na Fakultě architektury zařazeno jako doplňující téma v magisterském a doktorském studiu. Přednášky a témata prostorového plánování jsou prezentována především externími odborníky z Institut für Raumplanung TU Wien. Problematika plánování na úrovni evropských unijních regionů ve studijních programech oboru urbanismu není dosud plnohodnotně zastoupena. Přenos zkušeností z prostorového plánování na TU Wien pomáhá tento stav pozitivně doplňovat.

Fakulta architektury VUT zvyšuje kvalitu výuky formou aktivní spolupráce na řadě projektů s rakouskými univerzitami, kromě již zmíněné vídeňské univerzity je to TU Graz (Institut für Städtebau), DU Krems (univerzita pro postgraduální vzdělávání), i pořádáním odborných konferencí a workshopů. Studenti se rovněž účastní celé řady odborných exkurzí, zejména ve spolupráci s rakouskými univerzitami.

Fakulta každoročně oceňuje nejlepší bakalářské a diplomové práce, udělována

je Cena Bohuslava Fuchse za architektonické návrhy budov a urbanistické projekty. Studenti brněnské fakulty se účastní i mezinárodních urbanistických soutěží. V roce 2021 zvítězila studentka FA VUT Francizska Schenk v mezinárodní soutěži Urban Design Award s projektem Zelené klastery.

doc. Ing. arch. Karel Havlíš

Ústav urbanismu

Fakulta architektury VUT v Brně

ENGLISH ABSTRACT

Teaching Urbanism at the Faculty of Architecture of Brno University of Technology, by Karel Havlíš

The article deals with the genesis of teaching urbanism at the Faculty of Architecture of Brno University of Technology (FA BUT) from 2000 to the present. The Institute of Urbanism was established in 2016 which significantly improved the quality of urbanism teaching in all study programmes. The article focuses in more detail on the profile of urbanism teaching in individual study programmes.